

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДОНИШКАДАИ ҶУМҲУРИЯВИИ ТАКМИЛИ ИХТИСОС ВА
БОЗОМЎЗИИ КОРМАНДОНИ СОҶАИ МАОРИФ

КАФЕДРАИ ИҚТИСОД ВА ИДОРА ДАР СОҶАИ МАОРИФ

БАРНОМАИ ТАЪЛИМӢ ОИД БА КУРСИ
ТАКМИЛИ ИХТИСОСИ САРМУҶОСИБОНИ САРРАЁСАТ,
РАЁСАТУ ШУЪБА ВА БАҲШҶОИ МАОРИФ,
МУАССИСАҶОИ ТОМАКТАБӢ ВА МУАССИСАҶОИ
ТАҶСИЛОТИ МИЁНАИ УМУМӢ

Бо қарори шурои олимони Донишкадаи ҷумҳуриявии
такмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони соҳаи маориф аз
30.09.2024, №9/8-10 тасдиқ шудааст.

Мураттибон:

Раҳматшоев Исфандиёр – мудири кафедраи иқтисод ва
идора дар соҳаи маорифи МДДҶТИБКСМ

Наҷмиддиниён Абдусаттор – дотсенти кафедраи иқтисод ва
идора дар соҳаи маориф, номзади илмҳои иқтисодӣ

Каримов Абдурахим – мудири шуъбаи банақшагирӣ,
ояндабинӣ, таҳияю иҷрои буҷет ва таъминоти моддӣ -
техникии Сарраёсати маорифи шаҳри Душанбе

Муқариз:

Набиева Гулнора Умаровна - Сармуҳосиби АТТ

Муҳаррир: Ш. Ёрмуҳаммадзода – муовини ректор оид ба
корҳои таълимӣ-методи МДДҶТИБКСМ

Барномаи мазкур бо дарназардошти қарорҳои
дахлдори ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба
маблағгузори соҳаи маориф ва дигар санадҳои меъёрии
ҳуқуқии кишвар таҳия шуда, барои шунавандагони курсҳои
такмили ихтисоси сармуҳосибони раёсату шуъбаҳои
маорифи шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи
умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ тавсия мешавад.

Душанбе – 2024

ПЕШГУФТОР

Барномаи таълимии мазкур ба мақсади такмил додани маҳорати касбии сармуҳосибони раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ пешбинӣ гардидааст.

Барномаи таълимӣ барои такмили ихтисоси сармуҳосибон дар ҳаҷми 28 соат (танҳо барои таҳассус) мураттаб шудааст.

Барномаи таълимӣ мазкур барои сармуҳосибони раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ дар асоси:

1. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон
2. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санҷиши молиявӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»
4. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хариди давлатии молҳо, кор ва хизматрасониҳо»
5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ»
6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», соли 2013
7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», аз 22 декабри соли 2020 ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мураттаб шудааст.

Мақсади барнома

- такмил додани маҳорати касбии сармуҳосибони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ;
- такмили пур кардан, ҷо ба ҷо намудани ҳуҷҷатҳои молиявӣ ва дар асоси ҳуҷҷат кор карда тавоништан. Омӯзиш ва пайдо намудани маҳорат ва истеъдоди ҳисобу китоби бухгалтерӣ дар раванди тадбиқи меъёрҳои маблағгузори сарикасӣ;
- мустақилона мураттаб намудани сметаи даромад ва хароҷоти муассиса ва тасдиқ намудани он;

- қисмат ба қисмат аз худ намудани «Гартиби пардохти музди меҳнат» ва дуруст ҳисоб намудани музди меҳнати кормандон.

Дар маҷмӯъ барномаи мазкур ангезиши зеҳнии сармуҳосибонро бедор намуда, усули ҳисоби замонавиرو дар ниҳоди онҳо такмил медиҳад.

Вазифаҳои асосии курси мазкур аз инҳо иборатанд:

1. Шинос намудани шунавандагон бо самтҳои асосии ислоҳоти маблағгузорӣ дар муассисаҳои таълимӣ ва асноди меъёрии ҳуқуқии амалкунанда, ки ҷараёни мазкурро танзим менамояд.
2. Ба шунавандагон пешниҳод намудани маълумот оид ба мундариҷаи ислоҳоти маблағгузорӣ ва идораи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар дигар мамлакатҳо.
3. Ба шунавандагон пешниҳод намудани маълумотҳои илмию амалӣ дар бораи менеҷментӣ молиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва сиёсати ҳукумати кишвар оиди маблағгузори сарикасӣ
4. Инкишоф додани малака ва маҳоратҳои идоракунии захираҳои молиявӣ ба мақсади дуруст истифода намудани маблағҳои буҷавӣ, сметаи ягонаи даромаду хароҷот ва ҷараёни баҳисобгирии сармуҳосибон.
5. Пешниҳоди маълумот оиди ба усулҳои замонавӣ таҳияи намудани буҷаи мактаб дар асоси меъёрҳои маблағгузори сарикасӣ, ташаккули малакаҳои амалии таҳияи сметаи ягонаи даромаду хароҷот ва асосҳои баҳисобгирии сармуҳосиб дар замони ҳозира.

Нақшаи

тақвими курси такмили ихтисоси сармуҳосибон ва муҳосибони раёсату шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ оид ба менеҷменти молиявӣ

№	Номгӯии мавзӯҳо	Миқдори соатҳо		
		Ҳамагӣ	Назариявӣ	Амали
1.	Таҳассус	28	10	18
1.1.	Низоми маблағгузори муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таҷрибаи байналхалқии маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ	2	1	1
1.2.	Сарчашма ва усулҳои маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ	2	1	1
1.3.	Меъёрҳои минималии хароҷотҳо барои омода намудани буҷети солонаи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	2	-	2
1.4.	Ҳисоби буҷети мактаб дар асоси меъёрҳои ҳадди ақал бо истифодаи зарифҳои (коэффитсентҳои) маҳсус	6	2	4
1.5.	Тартиби воридшавии маблағҳои буҷети ва ғайрибуҷетӣ ба муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои томактабӣ ва мониторинги татбиқи маблағгузории сарикасӣ	2	-	2
1.6.	Моҳияти сметаи ягонаи даромад ва хароҷот. Банақшагирии нишондиҳандаҳои асосии истеҳсолии фаъолияти мактаб	2	1	1
1.7.	Ҳисоби музди меҳнат ва	4	2	2

	ҳиссаҷудокуниҳои корфармо			
1.8.	Ҳисоби сарфи маблағ барои хариди мол ва хизматрасониҳо	2	1	1
1.9.	Моҳияти баҳисобгирии муҳосибон. Ҳуқуқу вазифаҳои директор ва сармуҳосибӣ муассисаи таълимӣ дар ташкил ва таъмини баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ	2	1	1
1.10.	Ҳуҷҷатҳои муҳосибавӣ оиди ҳисобот ва иҷрои сметаи хароҷот. Банақшагирии сарфи маблағҳои махсус (ғайрибуҷетӣ)	2	1	1
1.11.	Асосҳои ҳисоботи молиявӣ, воситаҳои пулӣ ва сарфи он	2		2
	Ҳамагӣ	28	10	18
2.	Мавзуҳои иловагӣ			
2.1.	Ҳисоботи пулӣ бо кормандон ва хизматчиён	2	-	2
2.2.	Асосҳои баҳисобгирии воситаҳои асосӣ	4	2	2
2.3.	Барӯйхатгирии амвол. Тендер ва ҳуҷҷатҳои тендерӣ.	2	1	1
2.4.	Тартиб додани мувозинаи (баланси) солона ва ҳисоботи молиявии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ	4	2	2
	Ҳамагӣ	12	5	7

Эзоҳ: лекторҳо метавонанд дар раванди машғулиятҳо бо хоҳиши шунавандагон аз мавзуҳои иловагӣ низ дарс гузаранд.

Мавзуи 1.1. (2 соат). Низоми маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таҷрибаи байналхалқии маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ.

Сохтори соҳаи маориф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Таркиб ва мазмуни таҳсилоти умумӣ. Муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ҳамчун муассисаҳои буҷетӣ. Манбаҳои асосии маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Омилҳое, ки ҳаҷми маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ аз онҳо вобаста аст. Давраҳои омода сохтани буҷети давлатӣ.

Мавзуи 1.2. (2 соат). Сарчашма ва усулҳои маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ.

Буҷети муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мафҳум ва сохтори он. Сарчашмаҳои маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Сарчашмаҳои иловагии (ғайрибуҷетии) маблағгузории муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ҷустуҷӯи сарчашмаҳои маблағгузорӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Шаффофият дар истифодаи маблағҳо. Моҳият ва мазмуни маблағгузории сарикасӣ.

Мавзуи 1.3. (2 сонат). Меъёрҳои минималии хароҷотҳо барои омода намудани буҷети солонаи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ.

Ҳадди ақали меъёрҳои хароҷот, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мешаванд. Принципҳои истифодаи ҳадди ақали меъёрҳо. Андозаи меъёрҳо. Таркиби ҳадди ақали меъёрҳо. Омилҳое, ки ба бузургиҳои ҳадди ақали меъёрҳо таъсир мерасонад. Асосҳои ҳуқуқӣ барои муҳосибаи ҳадди ақали меъёрҳо. Ташкили низоми ахборот барои ҳисоби бучаи солона дар асоси ҳадди ақали меъёрҳо.

Мавзеи 1.4. (6 соат). Ҳисоби буҷети мактаб дар асоси меъёрҳои ҳади ақал ва бо истифода аз коэффитсентҳои махсус.

Мазмун ва моҳияти формулаи маблағгузори сарикасӣ. Тарзи ҳисоб намудани буҷети муассисаҳои таҳсилоти умумӣ.

Коэффитсентҳои махсус: шакл ва моҳияти онҳо. Ҳисоби буҷети муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ бо истифодаи коэффитсенти ноҳиявӣ. Ҳисоби буҷети мактаб бо истифода аз коэффитсент ва шакли (типии) муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Тартиби ҳисоб намудани буҷети литсейҳо. Ҳисоби буҷети мактаб бо истифода аз коэффитсенти махсус барои муассисаҳои таҳсилоти умумии бисёрзабона. Ҳисоби буҷети муассисаҳои таҳсилоти умумии дорои филиалҳо.

Қоидаҳои асосӣ барои сохтани буҷаи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Қадамҳои таҳияи буҷет.

Мазӯи 1.5. (2 соат). Тартиби воридшавии маблағҳои буҷетӣ ва ғайрибуҷет ба муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои томактабӣ ва мониторинги татбиқи маблағгузори сарикасӣ.

Низоми воридшавии маблағҳои буҷетӣ ба муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Талаботҳои, ки муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ ҳангоми расонидани хизмати пулакӣ бояд риоя кунанд. Низоми воридшавии маблағҳои ғайрибуҷетӣ ба муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Қоидаҳои банақшагирии маблағҳои ғайрибуҷавӣ аз хизматрасониҳои иловагии таълимӣ.

Мониторинги татбиқи маблағҳои сарикасӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Нишондодҳои асосии мониторинги раванди татбиқи маблағгузори сарикасӣ ва натиҷаҳои он.

Мавзуи 1.6. (2 соат). Моҳият ва мундариҷаи сметаи ягонаи даромад ва хароҷот. Банақшагирии нишондиҳандаҳои

асосии истеҳсолии фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ.

Сметаи даромаду хароҷотҳо: мазмун, таркиб ва намудҳои он. Сметаи фардӣ. Сметаи умумӣ. Мундариҷаи ягонаи сметаи даромаду хароҷотҳои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Гурӯҳи хароҷотҳо. Алоқаи сметаи ягонаи даромаду хароҷот бо таснифоти бучетӣ. Принципҳои мураттаб сохтани сметаи ягонаи даромаду хароҷот.

Мавзӯи 1.7. (4 соат). Ҳисоби музди меҳнат ва ҳиссаҷудокуниҳои корфармо.

Меъёри вақти корӣ ва тақсимои онҳо. таркиби музди меҳнати омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Меъёри музди меҳнат ва маоши вазифавӣ. Пардохти музди иловагӣ. Ҳаҷми иловапулӣ барои шароити душвори меҳнат. Пардохти музди меҳнат ва рухсатии кормандони ҳамҷоякор. Пардохти музди меҳнати соатбайъ. Пардохти музди меҳнат дар давраи ҷонишини муваққатӣ.

Пардохти музди меҳнат дар давраи таътил. Таҳсил дар синфҳои комплекти. Пардохти музди меҳнат ҳангоми ивазкунии муваққатӣ.

Мавзӯи 1.8. (2 соат). Ҳисоби сарфи маблағ барои хариди мол ва хизматрасониҳо.

Мафҳум ва таркиби хароҷот барои молҳо ва хизматрасониҳо.

Рамзи 221 – Хариди мол ва хизматрасониҳо

Рамзи 221. 1 - Захираҳои моддию молӣ

Рамзи 221.2 – Хариди молҳои техникӣ

Рамзи 221.3 – Маводи суخت ва равшаниҳои молидани

Рамзи 221.4 - Хароҷотҳои ҷорӣ

Рамзи 221.5 – Таъмири ҷорӣ

Рамзи 221.6 – Пардохти хизматрасониҳои мутахассис

Рамзи 221.7 – Пардохт барои хизматрасониҳо коммуналӣ

Рамзи 221.8 – Пардохт барои хизматрасониҳои алоқа

Рамзи 221.9 – Дигар молу хизматрасониҳо

Рамзи 272.1 – Идрорпулиҳо

Рамзи 272.7 – Чубронпулии яквақтаина

Рамзи 281 - Амалиётҳо бо дороиҳои ғайримолиявӣ

Рамзи 281.4 – Мошинҳо ва таҷҳизотҳо

Рамзи 281.5 – Фондҳои асосии ғайримоддӣ

Мавзӯи 1.9. (2 соат). Банақшагирии хароҷоти маблағҳои махсус (ғайрибучетӣ).

Сарчашмаҳои даромади муассисаҳои таҳсилоти умумӣ аз ҳисоби маблағҳои махсус (ғайрибучет). Намудҳои хизматрасониҳои пулакӣ. Тартиби банақшагирии маблағҳои махсус. Пардохти музди меҳнат аз ҳисоби маблағҳои ғайрибучавӣ. Пардохти хароҷоти коммуналӣ ва хароҷотҳои қорӣ аз ҳисоби маблағҳои ғайрибучавӣ.

Мавзӯи 1.10 (2 соат). Моҳияти баҳисобгирии муҳосибӣ. Ҳуқуқи вазифаҳои директор ва сармуҳосибони муассисаҳои таълимӣ ва муассисаҳои томактабӣ дар ташкил ва таъмини баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ.

Мазмуни баҳисобгирии муҳосибӣ. Амволи муассисаҳои бучетӣ. Уҳдадорҳои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ ҳангоми истифодаи амвол. Хусусиятҳои хоси баҳисобгирии муҳосибӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Вазифаҳои баҳисобгирии муҳосибӣ. Вазифаҳои сармуҳосиб оид ба ташкил кардани баҳисобгирии муҳосибӣ.

Мавзӯи 1.11. (2 соат). Ҳуҷҷатҳои муҳосибӣ оиди баҳисобгирии иҷрои нақшаи хароҷотҳо.

Ҳуҷҷатҳои ибтидоии муҳосибӣ ва намудҳои онҳо. Гуруҳи ҳуҷҷатҳои ташкилию маъмурий. Ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда (иҷроӣ). Ҳуҷҷатҳои омехта. Ҳуҷҷатҳои, ки танҳо аз тарафи муҳосиб пур карда мешавад. Реквизитҳои

ҳатмии ҳуҷҷатҳои ибтидоии муҳосибӣ. Намуди хатоҳои дар ҳуҷҷатҳои баҳисобгирии муҳосибӣ мушоҳидашаванда. Хатоҳои маъмулӣ дар ҳуҷҷатҳои баҳисобгирӣ, ислоҳоти ғалатҳо дар ҳуҷҷатҳои ибтидоие, ки дастнависанд.

Мавзӯи 1.12. (4 соат). Асосҳои ҳисоботи молиявӣ, воситаҳои пулӣ ва сарфи он.

Маъмури тақсимкунандагони воситаҳои буҷавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Маъмури воситаҳои буҷавии буҷети маҳаллӣ. Тарзу тартиби маблағгузори муассасаҳои таҳсилоти умумӣ тавассути буҷети маҳаллӣ. Ҳисоббаробаркунии ғайринақдӣ. Истифодаи таъиноти пардохтҳо. Иҷрои таъиноти пардохтҳо. тартиби ҳисоббаробаркунӣ бо пардохтҳои таъинотӣ.

Суратҳисоб ва чиптаҳои бонкӣ. Тартиби пур кардан ва истифода бурдани чиптаҳо. тартиби гирифтани пули нақд. Баҳисобгирии амалиётҳои хазинавӣ. Тартиби гузаронидани амалиётҳои хазинавӣ. Амалиётҳои зарурӣ барои супоридани бақияи пул ба бонк.

Мавзӯҳои иловагӣ

Мавзӯи 2.1. (2 соат). Ҳисоботи пулӣ бо коргарон ва хизматчиён.

Намудҳои пардохтҳо бо коргарон ва хизматчиён. Асосҳо барои ҳисоб ва ҳисоббаробаркунии музди меҳнат. Боз доштан аз ҳисоби музди меҳнат. Андоз аз даромад: меёрҳо ва тарзи ҳисоб намудан.

Андозаи суғуртаи иҷтимоӣ ба фонди нафақа. Аъзоҳаққ ба фонди иттифоқи касаба. Боздоштҳои ғайриандозӣ.

Мавзӯи 2.2. (4 соат). Асосҳои баҳисобгирии воситаҳои асосӣ.

Мафҳуми воситаҳои асосӣ. Ҳуҷҷатҳои, ки баҳисобгирии маблағҳои асосиро ба танзим мебароранд. Таркиби воситаҳои асосӣ. Таъиноти баҳисобгирии муҳосибии воситаҳои асосӣ. Амволе, ки ба воситаҳои асосии муассасаҳои таҳсилоти умумӣ дохил мешаванд. Тартиби

баруйхатгирии воситаҳои асосӣ. Тартиби ба руйхатгирии инвентарӣ.

Мавзӯи 2.3. (2 соат). Баруйхатгирии амвол. Тендер ва ҳуҷҷатҳои тендерӣ.

Баруйхатгирии амвол: зарурият ва моҳияти он барои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва муассисаҳои томактабӣ. Намудҳои санҷиши амвол. Ҳуҷҷатҳои, ки дар он натиҷаҳои баруйхатгирии амвол қайд карда мешаванд. тартиби пур намудани санадҳо (актҳо)

– баруйхатгирии амвол. Моҳият ва мазмуни тендер (озмун). Тартиби гузаронидани тендер. Қоидаҳои интихоби усули хариди яқлукт. Маблағи ҳадди ақали тендер.

Мавзуи 2.4. (4 соат). Тартиб додани мувозинаи (баланси) солона ва ҳисоботи молиявии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ.

Ҳисоботи муҳосибӣ. Намудҳои ҳисоботи молиявие, ки муассисаҳои таҳсилоти умумӣ пешниҳод менамоянд. Шаклҳои ҳисоботи моҳонаи муҳосибӣ. Шаклҳои ҳисоботи солонаи муҳосибӣ. Ба ҳисобгирии раванди давраҳо, моддаҳои муҳосибӣ ҳамчун ҷузъи асосии тавозуни муҳосибӣ. Муҳлати пешниҳоди ҳисоботҳои муҳосибӣ.

Адабиёт:

1. Кодекси андози Ҷумҳурии Тоҷикистон
2. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон
3. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санҷиши молиявӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон».
4. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хариди давлатии молҳо, кор ва хизматрасониҳо».
5. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баҳисобгирии муҳосибӣ ва ҳисоботи молиявӣ».
6. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», соли 2013
7. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон», аз 22 декабри соли 2002 ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мураттаб шудааст.
8. Ғаниев Т. Менечмент. қ 1-9. Душанбе. Ирфон.
9. Менечмент ва сарварӣ дар соҳаи маориф. Душанбе. 2015
10. Менечменти молиявӣ (модули омезишӣ барои директорони МТМУ) Душанбе -2015.